

Onderzoeksopzet koloniaal verleden Wageningen

1 Inleiding

In Wageningen kun je eigenlijk niet om het koloniale verleden heen. Het loopt als een rode draad door de geschiedenis van de stad en haar inwoners. Naar dit verleden en de sporen ervan is nog beperkt onderzoek naar gedaan. Daar brengen we met dit onderzoek verandering in.

Het onderzoek gaat over de periode van 1600 tot heden. In deze periode werden mensen tot bezit en objecten in administraties gemaakt. Het huidige historische onderzoek in Nederland naar slavernijverleden gaat niet meer alleen om slavernij in de Amerika's, zoals Suriname of Curaçao. Ook onderzoek naar de slavernij onder de VOC in Azië en Zuid-Afrika is onderwerp. Maar welke sporen van slavernij en koloniaal verleden zijn er eigenlijk in Wageningen te vinden? Waar woonden de eigenaren van de plantages? Wie waren er vanuit Wageningen betrokken bij de VOC en WIC? Hoe verging het tot slaaf gemaakte Afrikanen en Aziaten die in Nederland verbleven, bijvoorbeeld omdat zij hun zogeheten meesters moesten bedienen op hun reis? Hoe zit dat in Wageningen? Was er ook een tegengeluid tegen de slavernij? En hoe kijkt de huidige generatie van nazaten uit Wageningen en omgeving terug op deze geschiedenis? Hoe werkt deze geschiedenis door tot het heden? In Wageningen speelt de oprichting van de Landbouw Hogeschool – dat later de WUR werd – in 1876 ook een belangrijke rol. Via de universiteit is er een duidelijke connectie met het koloniaal verleden en contractarbeid. Zo ontstond een groeiende aanwezigheid van studenten uit (voormalige) koloniën in de twintigste eeuw.

Onderzoek in andere steden

De laatste jaren zijn van diverse plekken en steden sporen onderzocht. In Middelburg, Utrecht, Amsterdam, de Utrechtse Heuvelrug, Groningen, Leiden en in Haarlem kun je een tour lopen, fietsen of zelfs varen langs plekken die herinneren aan het koloniaal verleden. Al die initiatieven zijn sinds een paar jaar verenigd in het landelijke project Mapping Slavery (zie www.mappingslavery.nl). Onder andere de steden Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Haarlem, Dordrecht en Delft deden onderzoek naar hun rol in de geschiedenis van de (trans-Atlantische) slavernij. De provincie Overijssel publiceerde een boek over slavernijverleden. Ook de steden Arnhem en Nijmegen presenteerden in 2024 en 2025 onderzoek in opdracht van de gemeente.

2. Het onderzoek van de gemeente Wageningen

Het hoofddoel van het onderzoek is het blootleggen van sporen van slavernijverleden en koloniaal verleden in Wageningen. De hoofdvraag van het onderzoek is dan ook:

Welke sporen van slavernijverleden en koloniaal verleden zijn er in Wageningen te traceren?

Daarbij zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- *Hoe was het bestuur en bestuurders van de stad Wageningen in koloniale ondernemingen en slavernij betrokken?*

- *Welke mensen, plaatsen, gebeurtenissen, huizen en kastelen houden verband met het slavernijverleden en koloniaal verleden in Wageningen?*
- *Hoe was de Landbouw Hogeschool en later de WUR betrokken bij koloniale netwerken, gedachtegoed, de exploitatie van grondstoffen en kennisextractie. En wat zijn daar de huidige sporen van?*
- *Welke tegengeluid was er in Wageningen tegen de slavernij of kolonialisme?*
- *Hoe kijkt de huidige generatie van nazaten uit Wageningen en omgeving terug op deze geschiedenis?*

Daarnaast willen we met dit onderzoek de volgende subdoelen bereiken:

- de Wageningse geschiedschrijving blijvend beïnvloeden en daarin slavernijverleden en koloniaal verleden blijvend zichtbaar maken;
- zo veel mogelijk schrijven over slavernijverleden en koloniaal verleden aan de hand van originele objecten en archiefstukken;
- zo veel mogelijk echte en persoonlijke verhalen verzamelen door de betrokkenheid van nazaten van tot slaafgemaakten en anderen vanuit de koloniën;
- kennis én ervaring borgen en de tot nu toe ontbrekende informatie over slavernijverleden en koloniaal verleden in Wageningen en de Wageningen Universiteit beschikbaar stellen voor inwoners van de stad.

Onderzoeksmethoden

Historisch onderzoek doen naar sporen van slavernij- en koloniaal verleden is tijdrovend en niet altijd gemakkelijk. Deze geschiedenis is vaak lastig te traceren omdat de sporen voornamelijk te vinden zijn in koloniale bronnen die vaak alleen vanuit machthebbers of vanuit posities van macht ontstaan zijn. Ook zijn tot slaafgemaakte mensen, oorspronkelijke bewoners van de landen of gebieden nauwelijks bij naam genoemd in de bronnen.

We spreken van ‘sporen’ of *traces*, een theoretisch concept van dr. Markus Balkenhol (Universiteit Utrecht), omdat het onderzoek naar deze geschiedenissen vaak bestaat uit meerdere kleine stukjes in bronnen. Deze bronnen gaan over tijd en in de ruimte heen. Je moet er iets van weten om het te herkennen. Het betekent ook dat onderzoekers vaak actief verschillende gegevens bij elkaar plaatsen om tot één verhaal te kunnen komen. De uitkomst van het onderzoek staat dan ook niet van tevoren vast. De ervaring leert dat de sporen vaak heel verrassend kunnen zijn qua uitkomst en verbanden. En dat het soms ook zo is dat we niet veel verder komen met een spoor omdat er te weinig bronnen beschikbaar zijn.

Focus, afbakening en bronnen

We maken in het onderzoek onderscheid tussen twee perioden:

Tijdspanne 1600-1873

Daarbij staat het koloniale slavernijverleden van Wageningen centraal. Daarnaast kijken we in het onderzoek door middel van oral history interviews ook naar de doorwerkingen in de huidige tijd en de maatschappelijke impact vanuit persoonlijke verhalen. We doen onderzoek en schrijven op basis hiervan publieksvriendelijke teksten die in de publicatie komen.

Tijdsperiode, 1876 – heden

Het koloniale verleden van Landbouwhogeschool Wageningen diens opvolger: Wageningen Universiteit (WUR). Dit deel van het onderzoek focust op de (post) koloniale invloeden in zowel de (voormalige) koloniën: Nederlands-Indië/Indonesië en Suriname, (waaronder Wageningen in Suriname), als ook in Wageningen zelf.